

SZATHMÁRY KIRÁLY HANNA

Levél Kappadóciáról (Törökországi úti jegyzetek)

2011 őszén a Reise Service Deutschland „Szent Pál nyomain Kappadóciában” címmel rendkívül jutányos áron, szezon utáni anatóliai utazást kínált, melyre rövid fontolgtatás után jelentkeztem.

Hosszú évekkel ezelőtt egy berlini úton a Pergamon múzeumban nagy hatással voltak rám a Hettita kultúra anatóliai emlékei. Hatalmas szfinxek, vicsorgó oroslánok néztek rám. Régi fényképeken, rajzokon óriás szikla domborműveket csodáltam meg, istenek felvonulását, melyek kopár hegyekben, elhagyott ősi város romok közelében álltak. A hattit népek, majd az őket követő hettiták Hattusa városának nagy kiterjedésű ásatásairól olvastam.

Különösen tetszetek a könyvekben talált, pompás harckocsikkal vágtató lovak, melyeken íjászok rohantak az ellenségre. Láttam különös (nem egyiptomi) képjelecskékkal teleírt hatalmas bazalt köveket, s egy finom ékírást táblát a Kadesh-i béke szerződésről. Mint megtudtam, ez II. Ramses fáraó és a hettita Hattusili király közötti háború befejező akta volt, Kr. előtt 1296-ban.

A világ első békeszerződésének nemesmásolata ma az Egyesült Nemzetek New Yorki épületének egyik termét díszíti. Amilyen könnyen lehet könyvhöz, múzeumi anyaghoz jutni egyiptomi vagy mezopotámiai kultúrákkal kapcsolatban, olyan kevés nyomot találtam erről a kultúráról, mint kedvtelésből régészkedő privát ember. A gondolat, hogy az Ó-Anatóliai kultúrát jobban megismerjem, évek óta érett bennem, s így kapva kaptam a társasutazási lehetőségen és 2011. november 27-én a dél török Riviérára, Antalyába repültem.

Az esős, ködös téli német táj után igen élvezetes volt a mediterrán tengerparti vegetáció és 15-19 °C hőmérséklet. A napsütésben a pálmák, kaktuszok, virágok, ha nem is dúsan virágozva, s a gyümölcsöstől roskadó narancsfák látványa, boldogsággal töltötte el az egész társaságot.

A nemrégiben épült házakon mindenhol napenergiával melegítik a háztartási meleg vizet. Tu-

lajdonképpen nálunk is jobban elő lehetne segíteni a szolar-táblák tetőre szerelését. Ha arra gondolok, tavaly milyen forró nyarat éltem meg Gyulán, biztos vagyok benne, hogy hosszú távon megérné a befektetés.

Hátrahagyva a derűs vidám tengerparti modern településeket, buszba ülve átkeltünk a Taurus hegység impozáns láncain. Csak elismeréssel szólhatok azokról az erdőtelepítési eredményekről, melyekkel Törökország az utóbbi évtizedekben, a hadvezér és 1923-tól államfő Mustafa Kemal Atatürk (Törökök Atyja, a modern Török Köztársaság megteremtője) kezdeményezésére folyamatosan erdősíti a több ezer éve lepusztult, elkarstosodott hegyeket. Még ma is, iskolák bevonásával rendszeresen ültetnek és látogatnak új erdőket, hogy a gyerekek szemtanúként éljék meg, milyen sok időbe telik, míg az általuk ültetett csemetéből nagy fa lesz!

Az utak kifogástalanok, a csúcsokon néha már hó volt. Az idő hűvössé vált. Falvakkal nem találkoztunk, a hegyekben szinte érintetlen a természet.

Elérve az anatóliai magasságot, monoton sztyeppe fogadott. Sajnos 2 hónappal megkéstünk, előbb szebb lett volna. Az út monotonosságát fokozta, hogy a teljesen fátlan tájon szinte alig érintettünk települést. Így nagyon örültünk, hogy vezetőnk megismertetett az Anatóliai civilizációval és Elsa Sophia von Kamphoeverer meséiből olvasott fel. Ez az asszony 4 éves kislányként került Törökországba, mivel apja, aki magas rangú német tiszt volt, a török hadsereg szervezésénél volt a szultán tanácsadója és barátja. Körülbelül úgy lehetett, mint amikor Széchenyi István Ödön fia szintén a szultán hívására, barátjaként, Isztambulban, megszervezett egy tűzoltó dandárt, melynek élén altábornagyi rangban állt, s a szultán hadsegédje is volt.

Tehát a kis Elsa anyanyelvi fokon beszélte a helyi nyelveket, s 17 évesen, több szolgálattal, lóval, sátorral és ajándékokkal felszerelve beutazta Törökországot. Az akkori körülmények között ez csak álruhában, fiúnak öltözve volt lehetséges.

Az anatóliai pásztoroknál nagy becsben álltak a mesemondók. Egy ilyen idős pásztor akár 40-nél több történetet is tartott számon, ezeket saját tulajdonaként kezelte, másnak tiltva volt a mesék elmondása. Igen nagy megbecsülés volt, hogy Elsára átruházta egy híres mesemondó pásztor ezt a jogot. A pásztor halála után már nem kötötte esküje, hogy sajátjaként kezeli az irodalmi hagyatékat, és nem adja másnak tovább. S hogy ez a pásztor-kultúra el ne vesszen a modern idők változásaiban, papírra vetette, sőt idősen még a rádióban is mesélve, elbűvölte hallgatóit a változatos, mulatságos történetekkel.

Kappadócia vulkánokkal teli különleges bizzar, egyedülálló táj a világon. A lávaömlések, hamu és iszap formálta sziklák állandó alakulásban vannak a hó, jég, eső, tűz nap hatására.

A különböző keménységű kövek jobban vagy kevésbé málnak el, fantasztikus formákat produkálva, a bennük lévő ásványok hatására rózsaszín, sárgás-, drappos-, szürke pasztell színekben, s megvilágítástól függően más-más színárnyalatban pompáznak. Különösen szép a hajnali vagy esti megvilágításban ez a szürrealista táj, eső után a szürkés drappok finom zöldes árnyalatba mennek át. Kb 10 000. km² nagyságban helyezkedik el ez a tufa mező.

Anatólia már Kr. előtt 8000-7000-ben is lakott volt. Kónyától délre 50 km-re, Catalhöyük egyike a legnagyobb ilyen településnek, (kb. 1000 házat találtak) melyet J. Mellaart vizsgált. Csodálatos szarvas vadászatot ábrázol egy falfestmény, máshol a világ legrégebbi tájképe ad hírt egy kettős csúcsú vulkán kitöréséről. Képzeltető, milyen rettegetésben tartotta az esemény az embereket.

Valószínűleg Hasan Hegyről van szó, melynek kettős krátere van, s jó időben messziről látható a faluból, melynek térképe gondos részletességgel, terrakotta színnel van lefestve.

Az óslakosok körülbelül 900 évig éltek itt „sor” házaikban, melyekbe a tetőről másztak be. A falakat geometriai mintákkal díszítették, falba vájt polcok – üregek szolgálták tárolóként. A házi oltáron állt az Anyaistennő szobra, vagy bikafejek. Vízben, vadban gazdag terület lévén, sok textil és prém maradványt, obszidián-, csont-, kő- szerszámot találtak. Obszidián ma is kapható. Nem akartam hinni a szememnek, mikor a piacon, batyuból

kínálták a nagy szürkés barna üvegdarabokat. Messziről azt hittem, hegyikristály. Közelebb lépve ismertem fel jellegzetes színéről, töréséről, miről van szó. Igen nagy kísértésben voltam, hogy vegyek pár darabot, hiszen mindig jó, ha ilyesmi van a háztartásban. Remek dolog, hogy az ember privát tud nyílhegyet, pengét pattintani. Aztán eszembe jutott lányom, aki ismer, hogy szívesen veszek érdekes és szép de haszontalan dolgokat, s azt mondta: „Mindég jól gondold meg, hogy igazán szükséged van e rá?” Így aztán ez elmaradt, s bizony igaz, Szicíliában az Etnánál gyűjtött vulkánikus kövekkel sem tudtunk később mit kezdeni. Az vigasztal, hogy olyan csodaszép kúp alakú obszidiánt, mint a Miskolci múzeumban, soha sehol nem láttam!

Az „akeramikus” azaz kerámianélküli ősidők óta ez az üveg-kő exportszálló Nevsehir-Nigde környékén a Nenezi hegyekben, több helyen dolgozták fel, és cserekereskedelem révén, egész ősidőkben a mai Szíriáig, Ciprusig, stb. eljutott. A modern analízisekkel pontosan megállapítható a lelőhely. Érdekes lenne ismerni a miskolci obszidián eredetének történetét.

Aksaray környékén 8000 éves halászfalut találtak. A táj időről időre változott, folyók száradtak ki, tavak zsugorodtak össze, ma azt mondanánk, öko-katasztrófák történtek. A lelőhelyek gazdag ruházati anyagát analizálva, valószínű, hogy a sámán vagy vallási vezető párdücbőrt hordott, (J. Lamec szerint) az Anya istennő, (akit olykor párdücek kísérttek), tiszteletére tartott szertartásokon. Ismeretes más kultúrákból, hogy a legritkább prém, szarv vagy toll, az arisztokrácia, király-törzsfőnök, vagy harcosok ruháját díszíti. Gondolok a nyalka pazyriki daliára is, aki szintén valószínűleg párdüccacagányt visel, lóháton ül, s tudomásunk szerint Árpád és vezérei sem vetették meg ezt a nemes prémet. Családunk egyik tagja Bécsben testőrként szolgált Mária Teréziát. A festményen, melyet Bad Ischl-ben leszármazottainál bámultam meg, szintén leopárdprém díszlik.

Kis-Ázsia igen gazdag lehet vadban, az utolsó párdüccot az 1900-as évek végén ejtették el, s ezzel ennek a gyönyörű vadnak történetét ott be is fejezték.

A korai bronzkorból Alacahöyük-ből vastőr került elő, aranyszegekkel díszített aranyfogóval, s az arany és ezüsből készült női szobrocskát F.

Cimok szintén erre a korra datálja. (A tárgyak az Ankarai Ó-Anatóliai civilizációk múzeumában vannak.) A régészek szerint a 4. évezred végétől a 3. évezredig tartó időben megtanulta az ott élő népesség a réz és cink feldolgozását is. Ezért a sírokban is találtak kis bronz szarvasokat, gyöngyöket, szobrokat.

A hatti- és hurritának nevezett őslakosokhoz lassú beszivárgással hettiták, idegenvezetőnk szerint keleti területekről bevándorló lovas kultúrájú népek csatlakoztak. A Halys (Kizil Irmak) folyónál a Fekete-tenger partján találták meg a legkorábbi beazonosítható hettita településeket. A mai helynevek J. Lamec szerint hatti, lydiai vagy hettita eredetűek, és a Nesa (Nyssa) nyelv, mely kappadóciai sajtáság, – luwi és pelazg szavakkal, zömmel hettita alapú nyelv. Érdekes az a hettita feljegyzés az úgy nevezett bogazköy-i Naegel feliratokban, (a Naegelt eredetileg az A felett kettősponttal kellene írni) hogy Mitanniból és a Hurritáktól lótenyésztő szakértőket hívtak. A feljegyzésekben egy Mitanniból származó Kikulli nevű fiú neve van megemlítve. A sumér Ur városban talált ládikó lópissal, kagylódarabokkal és bitumennel díszített oldalán vastag fa kerekű harkocsikat látunk. Ez is feltételezi a ló régóta tartó domesztikálását Mezopotámiában.

Német régészek szívesen mondják, hogy a Hettita indogermán nyelv, mint egy cseh nyelvész megállapította, de talán az indoeurópai szó helyesebb. Kappadócía neve azt jelenti: „a szép és a jól tenyésztett lovak országa” a perzsa Dareios korabeli feljegyzésekben. Ők Katpatuka névvel illeték ezt a területet. Herzfeld szerint Uka, luwi és hurri nyelveken népet jelent, tehát a Jó lovak népének hazájáról van szó.

De azt is állítják, hogy a Kr. előtt 2000–1000-beli Anyaistennő, Hepat- Hepa, hurri nyelven Khepat, a legszentebb Kuta-Khepat istennő, akinek országa, népe Kuta-khepat- ukh.

A sorok írója tiszteli a nyelvészeket, de nem mindig tudja csavaros észjárásukat követni. De ezúttal elgondolkoztatja a patkó szó. Vajon a patkó szó a magyarban milyen eredetű?

A térképre nézve látjuk, hogy a Mitanni királyság a Tigris és Eufrátesz eredete körül, attól délre van. Farkasinszky Tibor ezt a helyet rendkívül fontosnak tartja őstörténetünkben, mivel szerinte egy bizonyos alap etnikum innen indult arra

a hosszú útra, amelyen azután sok népet beolvasztva, lemorzsolódva de mégis karakterisztikus etnikumnak tovább ment és fejlődött.

Idegenvezetőnk többször utalt arra a tényre, hogy ős lovak csontvázait találták Törökországban. A ló története igen hosszú időre megy vissza, ha az Altamirai és Lasceaut barlangokra gondolunk. Ezeknek vadló ábrázolásai 20000-30000 évnél idősebbek. A mai lovak őse az Altájbeli Przewalski lovakhoz hasonlíthatott. A Brockhaus Lexikon szerint sumérok, perzsák, mongolok tenyésztették először a kicsiny, igénytelen, de erős lovakat. Tőlük terjedt Kis-Ázsia, Kína, India, Arábia stb. Európa felé is. A legrégebb bronz zablákat a perzsa Lurisztáni kultúra hozta létre (Kr. előtt VIII-VII. századból, a Louvre-ban is láthatóak.)

A prehisztorikus korok óta itt Anatóliában a barlangok, labirintusok, katakombák nagy becsben álltak. A kis-ázsiai népek gyanakvóak, mert sokat szenvedtek más népektől. (Phrygek, pelazgoknak nevezett mindenféle idegen népek (?) kimérek, médek, perzsák rómaiak, arabok vonultak át Anatólián.) Örültek, ha rejtekhelyük volt melyet háború esetében bunkernek, vallásüldözéskor katakombának, békeidőben tárolónak, bor és sörpincének használtak. Ókori írótól tudjuk, hogy szalmaszállal szívták a sört, gyorsan vizet ittak rá, mert tudták, hogy erős.

Nem tudják a föld alatti városok korát pontosan behatárolni. Van vagy 200 település, több közülük a turizmus miatt villannyal, jelekkel ellátva. Sokat még fel sem tártak.

Bizonyos, hogy már a hettiták és elődeik, a hattik is használtak ezeket a labirintusokat. Xenophon (Kr. előtt 430-355.) említi a földalatti városokat, ahová keskeny, elrejtett nyílásokon lehet bejutni. Az első emeleten állatokat is tartottak, volt kútjuk, pincéjük. Az erős napsütésben remek szőlő érett, jó boraik voltak. Xenophonék még ajándékot is kaptak, szamár és birka tömlőkben borral tértek haza. A legzseniálisabb a barlangok szellőzésének megoldása. Különböző nagyságú lyukak, kémények vannak a falakban, a földön, hogy cirkuláljon a levegő. Természetesen ezek ma vasrácsokkal, régen gondolom farácsokkal voltak befedve, hogy nehogy beleessenek az emberek. A falakban tárolók, (szekrényként, ágyként funkcionáltak) az olajlámpáknak mélyedések, a padlóban az úgy nevezett „tandir” kemencék voltak

vájva. Ezek a földbe vannak süllyesztve, belül oldalukra ragasztva sülnék a palacsinta szerű kenyerek.

Lefolyók, WC-ék, vékony kommunikációs csövek (telefon ősei) egészítették ki a városlakók igényeit. Természetesen voltak termek, hálószobák alvófülkékkel, kőpadok, halottaiknak ravatalozó. A hamvakat urnákba helyezték a legalsó helyiségekben. Hosszabb ideig is kibírták megfelelő mennyiségű élelmiszerkészlettel az ostromot. A keskeny folyosókon malomkövekkel lehetett az utat lezárni, melyeket relatív egyszerűen gördítettek a kicsiny bejárathoz, s ügyesen befejeztettek. Még Toldi Miklós sem tudta volna kívülről elgördíteni a 30-50 centi vastag, akár 1-1,5 méter átmérőjű, 200-300 kilós köveket. Azt hiszem, Krisztus urunk sírjánál lévő szikla is ilyen fajta lehetett, azzal a különbséggel, hogy kívülről is el lehetett gördíteni.

Több olyan malomkő-kapu van, ahonnan belül lévő kicsiny lyukon láthatták, hogy ki a látogató. Egyes helyeken az ostromlott, a keskeny nyílásokon át még jó nagyot döfhetett dárdájával a kíváncsiskodón.

Ezek a városok a vulkáni tufa kiváló tulajdonságait használták fel. A tufa felső rétege kemény. Az alsó rész könnyen megmunkálható és 48 óra alatt keményedik meg, azaz oxidálódik. Remekül szigetel, nem szeretik a bogarak, csúszómászók. Egyenletesen 14-16 °C tart, olaj mécsesekkel, az emberi test melegségének sugárzásával könnyen lehet pár fokkal melegebbet elérni. Fém szerszámokkal, ha kellett, mindég meg lehetett a „lakást” nagyítani.

A legszebb és legnagyobb Derinkuyu, (8 emelet!) Kaymakli. (4 emelet) Acigöl-ben több templomot vagy termet találtak, egyesek kolostornak, vagy kaszárnának hiszik.

Özkonak vékony hírközlő kéményeiről híres. A közeli városok egymás között is össze voltak alagutakkal kötve. A sorok írója sajnos csak a „kicsi” Saratlit tudta megnézni, melyet 40 szobája miatt negyvenszeműnek hívnak, 3 emeletig bejárható, de valószínű, hogy a 7. emeletig is ki lehetne ásni.

A hó, víz hatására sokszor beomlottak ezek a rendszerek, mellékutaikkal, zsákutcáikkal valóban Ariadne fonala nélkül veszélyesek. Nagyon szomorú, hogy amit ma látunk, pár év múlva nem

biztos, hogy még meglesz, ha nem törődnek vele.

A beomlott labirintusok fölé új bevándorló népek építették fel házaikat. Csak Xenophon Anabasis nevű könyve alapján kezdték tudatosan, 1960-70 között M. Urban régész kutatásai alapján ezeket a barlangokkal, oszlopokkal, bemélyedésekkel, puha természetes formákkal kifaragott településformákat feltárni. Az internacionális régészeti csoportok szárnya alatt lassan felnő egy kulturált, nyelveket beszélő helyi régész generáció.

Zelve és a Göreme völgy és környéke tufa hegyeiben, bizarr kúpjaiban az első keresztények találtak otthonra. Görögök, helybeliek, rómaiakból lett keresztények.

A göremei Szerelem völgy az érdekes kőtornyokkal

Jézus jászla Betlehemben az istállóban állt, de a kereszténység bölcsője Kis-Ázsiában volt. Tudjuk, hogy az első ima ház azaz templom a szíriai Antióchiában jött létre.

Az Apostolokat szétküldte Krisztus urunk, hogy vigyék a hírt. Az első misszionáriusok egyike Szent Pál volt, aki maga is keresztényüldöző volt damaszkuszi megtéréséig. A korai keresztények nehéz körülmények között sok véráldozat által, mártírok és üldöztetések során szilárdították és terjesztették el a vallást. A 3-4. században már virágzó püspökségekről tudunk. Eleinte egyszerű kápolnáknak, későbbiekben egyre díszesebb templomokban hirdették az igét.

Voltak inkább szír -egyiptomi -kopt hatást mutató freskók. Tudjuk, a szerzetesek egy része a szír világtól teljesen elforduló remeteséget hirdette, mások az imádkozó és dolgozó szerzetes rendeket követték. Későbbi századokban bizánci festők jöttek a templomokat díszíteni. Több mint 1000 különböző vallási közösségről beszélt veze-

tőnk. Némely templom (7-13. századig) puhaszürkés barnás színekkel, másokat az azul kőből, más féldrágakövekből nyert festékekkel, ragyogó kékkel, zölddel, narancs és terrakotta árnyalatokkal festettek ki. Sok siralmas állapotban van. Vezetőnk szerint a képrombolás idejében kaparták ki az alakok szemét, arcát. Láttunk súlyosan megromogált kígyót vagy sárkányt ölő Szent György festményt, Cesareából származó Nagy Szent Basiliumot, aki nemcsak egyházi politikus volt, de a betegápolást is megszervezte. A keleti Egyház nagy szentje volt Nazianzi és Nyssai Szent Gergelyvel egyetemben.

Szent Onophrius, az abesszin pásztor – hercegi sarj képével is találkoztunk. Milyen monda fűződhett ehhez az egyiptomi sivatagban élő remetéhez, akit finom vonású hosszú fehér hajú szakállas öregnek ábrázolnak, kicsiny női keblekkel?

A sorok írója töredelmesen bevallja, nem sok érdeklődést mutatott eddig ezek iránt a dolgok iránt. Most, hogy a tufa kúpok között sétált, nézve az 5-8 emelet magasban lévő ablaknyílásokat, beomlott templomokat, a kis kerteket, melyeket ma is művelnek, a ma is használt barlangpincéket ahol borukat, gyümölcsöt, eszközeiket tartják az anatóliai földművesek, – hirtelen életre kelt ez a 1500-1700 éves világ.

Kicsit nehéz elképzelnem, hogy keresztények tettek így tönkre egy bájos, meghitt Szűzanya és kis Jézus festményt, a göremei Tokali templomban. De tudjuk, Savonarola is sok mindent tűzbe vetett, igaz Firenzében. Félek, későbbi muzulmán lakosok is segíthettek a vandalizmusban. A Göreme völgy ma Unesco által védett terület, nagyon lassan restaurálnak is egyet-mást. Az egyházi zene is innen vehette kezdetét. Érdekes módon a pécsi ó-keresztény templom, a „Septicorum” azaz hétkaréjos templomban hallott koncert jutott eszembe. Itt roppant nagy átéléssel ó-keresztény himnuszokat énekeltek, ha nem is korabeli dallamra, de stílusban passzoló melódiákra. Egyszerű Istent dicsérő dalok, himnuszok, könyörgések fejlődtek idővel azzá, amit aztán a Gregorián zenében, nagy komponisták miséiben érték el a keresztény zenekultúra csúcsait.

A göremei szabadtéri múzeumnak nevezett komplexum egyik legnagyobb élményem. Az ember érzi, itt olyanok éltek, házakban, kolostorokban, szerzetesként cellákban, akik nagyon komo-

lyan vették istenhitüket. Imádkoztak és dolgoztak. A földeket szépen megművelték, gránátalmát, szőlőt ültettek, zöldséget termesztettek. Több helyen, mint Uchisarban, színes díszítésű galambfészkeket láttunk, melyeket évszázadokkal előbb dekoráltak, hogy a galambok hazataláljanak. Egyszer egy évben a kitűnő madártrágyát összegyűjtötték és elterítették a földeken. 1920-ban Atatürk alatt a török-görög lakosság összeférhetlensége miatt szörnyű dolog történt. Az egyes adatok szerint a 2 milliónyi görög lakosságot áttelepítették Görögországba, az ottani fél millió törököt pedig áthozták a helyükre. Nem az első eset, hogy népek elhagyják évszázados otthonukat. A perzsák örményeket telepítettek Iszfahánba, úgy mondták, kedvező körülmények közé hívták őket. Lehet, hogy egyszerűen áthajtották őket, de legalább megbecsülték a kézműveseket. A lengyelek a poroszokat üzték el, mi magyarok a svábokat telepítettük ki. Elhalt a görög szó, a feliratok megkopnak, vagy eltűnnek. A szép görög házakat többnyire siralmas állapotban találtuk, de 1-2 nagyobb házat-palotát lassan rendbe hoznak Sinasóban. A várost Mustafa pasa névre keresztelték. Hallottunk már ilyet.

Avanosban meglátogattuk egy szőnyegmanufaktúra bemutató termét. A falakon óriási plakáton az erdélyi templomok, Nagyszeben, Brassó, Meggyes templombelsői, csodálatos török szőnyegekkel tekintettek rám. Ezeket a nyugodt, vörös, kék, drapp árnyalatú szőnyegeket azóta is erdélyi szőnyegeknek nevezik. Másik képen Memling Szűz Anyjának lába alatt szintén arabeszkés török szőnyeg, Holbein és más flamand festők szintén szerették a finom csomózású textilt ábrázolni. A legnagyobb meglepetést egy drappos-rózsaszín és tompa zöld szőnyeg okozta. Bordűrén harcosok vonultak fel lovon, és szarvasok díszítették. A pazyryk-i szkíta szőnyeg újkori nemes másolatáról van szó. A szőnyegszakértő szerint egy ilyen bonyolult mintájú szőnyeg előállításához legalább 4000 éves szőnyeg kultúrát tételez fel. Törökországban tanulják az iskolában a szőnyeg történetét és készítését. A szőnyeg templom, ha imádkoznak, fekhely, ha alszanak rajta, leterítve asztal, melyen étkeznek.

Ezután elindultunk Konya felé. Első állomásunk egy szeldzsuk karavánszeráj volt. Itt ment el a selyemút. Minden 30 maximum 40 kilométernél

volt egy szeráj, a távolság egynapi járóföld tevével, lóval. A szerájt a szultán tartotta fenn. 3 napig lehetett ott lenni, enni-inni, az állatokat is ellátták, a sebesülteket gyógyították, cipőpucolás is kijárt. Az épület olyan volt, mint egy román kori templom, vaskos oszlopokkal, magas hajókkal, román stílusú és patkó alakú boltívekkel. Hatalmas áruforgalom volt: lapisz, selyem, drágakövek, nemcsak fák, elefántcsont, tömjén, fűszerek, só, porcelán, stb. volt az áru listán.

Meglátogattuk Konyát, a hajdani bizánci Ikoniumot. Itt élt a nagy misztikus Mevlana (1207-1273) filozófus, tanár, s a kicsiny cellákban az általa alapított Mevlevi rend. Ő isteni szeretettől átjárva a teremtmények, és emberek felé sugározta a jóságot és a szeretetet. Bizonyos, hogy tudott a keresztényekről, sőt kapcsolat volt közöttük. Egy régi perzsa miniatúrán érdekes párost láttam: Jézus számaron, mellette Mohamed tevén lovagol. (teheráni Parlament Könyvtár)

A kis múzeumi prospektusban olvassuk: „Tudományos szemmel nézve, minden kering, az atomok, a csillagrendszerek, az emberben a vér stb.,,

A dervis a táncban, mely először keringés saját tengely körül, majd tovább haladás, – az elragadtatást keresi, valamilyen transzba esést, amikor felfelé, Istenhez való törekvésében elhagyja ego-ját, hogy szeretetben és érettségben, jobb emberként térjen vissza a realitásba.

A sufi dervisek tánca nem turista előadás, hanem szép tartalmú, 7 részből álló mély filozófiai tartalommal rendelkező ima.

A dervisek előtt egy vörösre festett birkabőr emlékeztet a születésre, rajta süveg, mely a sír szimbóluma. A bevezető ima után a dervisek levetik fekete köpenyüket, mely az életet jelképezi, és lassan kerengeni kezdenek a különös zenére. Ez szimbolizálja az Istenhez való utat.

A sejk, akit apátnak fordítottak, pár lépést tesz különböző irányba: ezzel szabályozza, irányítja a mozgást. Dicsőhimnuszok, köszöntések után egy dob ütés következik, a Kozmosz teremtése. Majd a furulya szó az isteni lehetetet jelképezi, mely életet lehel mindenbe.

A csodálat és az isteni szeretet dicsérete után az ember teljes odaadásban elfogadja sorsát.

Nagy élmény volt nézni, ahogyan elindul tengelye körül a dervis, lassan kitérve mellén keresztbefont karját, a zene ritmusára egyre gyorsab-

ban forogva, bő fehér szoknyája egyre jobban egyre magasabban repül vele.

A jobb kéz felfelé Isten felé néz, a bal lefelé a földre irányítja a kegyelmet. Kissé jobbra hajló fejével egyre sebesebben forog. Majd hirtelen mindnyájan mozdulatlaná válnak.

A 7. részben imádkoznak a Prófétákért, Mózesért, Jézusért, Mohamedért és minden mártírért, minden halottért. Végül is a hazáért.

Kemal Atatürk feloszlatta a szerzetes rendeket. A Selimiye mecset, ahol Mevlana és tanítványai nyugszanak, sok szép tárggyal múzeum, és nagy muzulmán kegyhely lett.

1273 óta Mevlana halálának évfordulóját mind a mai napig a muzulmánok december 17-én megülik, strófáit szeretettel idézve.

Visszafelé Konyából ismét átkeltünk a Taurus hegységen, és az antik Perge felé vezetett utunk. A görög amphiteátrumot Szent Pál is láthatta, s a római fürdő óriás épületeit is. Sajnos ma romos állapotban van, de még így is impozáns szép oszlopaival, tereivel. Micsoda örökséget kaptak a törökök, szinte minden 40-50 km re, – mesélte egy török útitárs –, van valamilyen antik városrom, épület. Rengeteg mindent csak sejtenek, fel sem tártak. Az utóbbi 50-60 évben épített víztárolók, duzzasztók sok régi sírt, épületet borítottak el vízzel. Török ország teljesen lenyűgözött archeológiai leleteinek gazdagságával.

Ennek a rendkívüli útnak tanulságaként hadd zárjam írásomat Mevlana Dzselaleddin Rumi tanácsával, amit szellemi hagyatéka is:

Légy együtt érző és irgalmas mint a nap.

Boríts fátylat az emberek vétkeire, mint az éjszaka..

Légy csendes, mint egy halott, ha nyom a gond és nyugtalanság.

Légy szerény, és egyszerű, mint a föld.

Légy elnéző, mint a tenger.

Vagy lássanak annak, amilyen vagy

vagy légy olyan, amilyennek látszol...

IRODALOM

F. Cimok Kappadokien

M. Oliphant: Atlas der Alten Welt

K. Bittel: Die Hethiter

E. Akurgal, M. Hirmer: Die Kunst der Hethiter

E. von Khuon: Kulturen

N. Bakirci: Konya, Mevlana museum etc...

Képeslapok Kappadóciáról

